

RELACIJE POKAZATELJA SOCIOEKONOMSKOG STATUSA I OSOBINA LIČNOSTI PROCIJENJENIH POD JEDNIM KIBERNETIČKIM MODELOM

ANKICA HOŠEK i KSENIJA BOSNAR

Odjel za kineziološku psihologiju i sociologiju
Fakulteta za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu

P. ZAREVSKI

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Na uzorku od 144 muška ispitanika, pozitivno selekcioniranih pod vidom intelektualnih sposobnosti i konativnih karakteristika, analizirana je povezanost između socioekonomskog statusa, procijenjenog sa 32 indikatora položaja subjekta i njegovih roditelja u socijalizacijskom, institucionalnom i sankcijskom subsistemu, i konativnih karakteristika, procijenjenih s pomoću 6 mjernih instrumenata, konstruiranih tako da omogućе procjenu efikasnosti sistema za regulaciju aktiviteta, organskih funkcija, obrane i napada, i sistema za koordinaciju i integraciju regulativnih funkcija. Analize su izvedene kanoničkom i kvazi-kanoničkom korelacijskom analizom, standardnom regresijskom analizom i jednim robustnim regresijskim postupkom. Pod biortogonalnim kanoničkim modelom nadjena je jedna značajna kanonička korelacija (0.62), koja se mogla pripisati negativnoj vezi između položaja subjekta u društveno-političkom segmentu institucionalnog subsistema, a dijelom i njegova položaja u socijalizacijskom subsistemu, sa efikasnošću funkcioniranja sistema za regulaciju reakcija obrane i sistema za koordinaciju i integraciju regulativnih funkcija. Ipak, ekosenzitivnost testova za procjenu efikasnosti regulativnih funkcija je relativno slaba. Ni jedan od ovih testova, pojedinačno, nije u značajnoj vezi sa sustavom indikatora statusnog položaja. Minimalne vrijednosti koeficijenata ekostabilnosti su reda veličine od 0.87 do 0.90, što znači da ti mjerni instrumenti procjenjuju relativno stabilne reakcione strukture.

1. PROBLEM

Problem povezanosti između socioloških činilaca i osobina ličnosti važan je iz najmanje dva razloga. Prvi od njih je što je procjena relativne stabilnosti konativnih dimenzija i procjena relativnog značaja činilaca koji utječu na razvoj ličnosti moguća samo ako se genetičkim istraživanjima i istraživanjima koja pripadaju području teorije učenja pridruže i sociološka ili socijalno-psihološka istraživanja, čija je svrha da odrede utjecaj objektivnih socioloških činilaca na nivo i konfiguraciju konativnih karakteristika. Drugi, sa psihometrijske točke gledišta sigurno važan razlog je što je bez poznavanja utjecaja socioloških činilaca na rezultate u testovima ličnosti nemoguće korektno ocijeniti vrijednost tih rezultata niti korektno interpretirati rezultate dobijene primjenom testova za procjenu osobina ličnosti.

Pregledom radova čija je primarna ili sekundarna svrha bila određivanje veze između socioloških činilaca i posebno socioekonomskog statusa i osobina ličnosti, mogu se utvrditi bar tri činjenice:

- (1) takvih je radova neobično malo, posebno kad se uzme u obzir značaj koji se u većini teorija ličnosti (vidi npr. u Fulgosi, 1981) pridaje utjecaju egzogenih, pa zbog toga i objektivnih, socijalnih činilaca na razvoj ličnosti;
- (2) u takvim su radovima najčešće ispitivani uzorci iz neke specifične populacije;
- (3) najčešće su promatrane veze između neke određene osobine ličnosti, procijenjene često u tu svrhu konstruiranim mjernim instrumentom, sa jednom ili vrlo malim brojem mjera socijalnog statusa, u pravilu sa podacima o priходу i stupnju obrazovanja.

Teško je u prvi mah utvrditi razloge za tako mali broj istraživanja ove vrste, obzirom na centralni položaj i značaj koji osobine ličnosti imaju u suvremenoj psihologiji, a i s obzirom na činjenicu da položaj u prostoru koji je definiran dimenzijama pasivnog socijalnog statusa, spada u važne egzogene determinante razvoja ličnosti, dok su podaci o položaju na aktivnim statusnim dimenzijama nužni za ocjenu cjelovitog psihološkog statusa.

Sigurno je da ima nekih razloga zbog kojih su mnoga istraživanja učinjena ne na reprezentativnim uzorcima iz opće populacije ili na uzorcima iz subpopulacija koje su značajne za mogućnost teorijskih poopćavanja, već na malim uzorcima iz vrlo specifičnih subpopulacija kao što su pripadnici grupa sa niskim socioekonomskim statusom ili pripadnici etničkih i rasnih manjina.

Nije, međjutim, lako naći razuman razlog zbog kojega je i onaj mali broj do sada izvedenih istraživanja na ovom području učinjen pod primitivnim bivarijatskim modelom, kada je sasvim očito da je takav model neprimjeren i području psihologije ličnosti, i području sociologije koje istražuje probleme socijalne diferencijacije ili socijalne stratifikacije.

Dio razloga za ovu pojavu može biti odsustvo neke opće prihvaćene teorije ličnosti, ili još više prisustvo teorija ličnosti koje je teško operacionalizirati tako da se njihovi teoretski koncepti mogu transformirati u sustav objektivnih mjernih instrumenata. No to je sigurno samo dio mogućih razloga, jer bar nekoliko teorija ličnosti koje se danas već mogu smatrati klasičnima, kao što su teorije Cattella i Eysencka, ne samo da dozvoljava takvu operacionalizaciju već su na takvoj operacionalizaciji te teorije izgrađivane i razvijane. Drugi i ozbiljniji dio razloga za ovu pojavu je rijetkost multidimenzionalnih modela socijalne diferencijacije i/ili socijalne stratifikacije, pa zbog toga i nedostatak instrumenata za multidimenzionalnu procjenu statusnih karakteristika.

Medjutim, i ovaj je razlog samo dijelom odgovoran za nisku razinu malog broja istraživanja veza između statusnih karakteristika i osobina ličnosti, jer takvi modeli ipak postoje, a neki od njih su stari već više od petnaest godina.

Glavni je razlog po svemu sudeći što je razina metodoloških spoznaja i poznavanje metodoloških instrumenata koji su potrebni za primjenu multivarijatnih eksperimentalnih nacрта još uvijek nedovoljne kod mnogih psihologa, a čini se posebno kod onih čiji se interes kreće u području socijalne psihologije, gdje zapravo spada i problem povezanosti između položaja u socijalnom polju i sklopa i strukture ličnosti.

Dosadašnja istraživanja su najjasnije pokazala da postoji veza između autoritarnosti i niskog položaja na statusnim, posebno obrazovnim i ekonomskim varijablama, i da je autoritarnost osjetno veća među starijim osobama, pripadnicima vjerskih organizacija, seoskim stanovništvom, socijalno izoliranim osobama i članovima marginalnih grupa (Brown, 1965; Stewart i Hoult, 1959).

Izvjestan uvid u veze između statusnih karakteristika i osobina ličnosti mogu dati i analize demografskih i socio-ekonomskih korelata za različite kognitivne stilove, jer su kognitivni stilovi, u suštini, najuža veza između osobina ličnosti i kognitivnog funkcioniranja, a veze između statusnih karakteristika i kognitivnih funkcija, koje su istraživane vrlo često, u pravilu su znatne (Džamonja, 1976). Na žalost, (vidi npr. Goldstein i Blackman, 1978) u ovim su istraživanjima dobijeni vrlo kontradiktorni rezultati, dijelom zbog neadekvatnih uzoraka ispitanika, a dijelom zbog općenito slabih mjernih karakteristika instrumenata upotrebljenih za ispitivanje kognitivnih stilova. U istu grupu istraživanja i na žalost sa sličnim rezultatima spadaju i istraživanja veza između statusnih karakteristika i kreativnosti (Kerlin, 1978; McDaniel, 1974).

Medju rijetkim istraživanjima koja su provedena na

zadovoljavajući način spadaju istraživanja Srivastre, Singha i Thakure (1980), Hertz-Lazarowitza i Sharana (1979) i Ignjatovića (1982). U prvom od njih ispitivana je anksioznost, ispitna anksioznost i školski uspjeh u funkciji ekonomskog statusa i nadjena značajna negativna veza između socioekonomskog statusa i anksioznosti, značajna pozitivna veza između socioekonomskog statusa i školskog uspjeha, ali nije nadjena značajna veza između socioekonomskog statusa i ispitne anksioznosti. U drugom je između ostalog ispitivan utjecaj socioekonomskog statusa na samopoštovanje i percepciju socijalne klime u razredu. Istraživanje Ignjatovića je bilo najopširnije od svih do sada provedenih istraživanja. Kanoničkom korelacijskom analizom su na uzorku od 762 zdrava muškarca, čija se dob kretala u rasponu od 19 do 27 godina ispitivane veze između socioekonomskog statusa definiranog sa 57 indikatora i osobina ličnosti definiranih skalama koje određuju Cattellov faktor anksioznosti u prostoru drugog reda. Analize su izvedene u manifestnom i latentnom prostoru. Nadjene su tri (na razini pogreške zaključivanja manje od 0.01) značajne kanoničke korelacije (0.66, 0.41 i 0.27). Prva se veza mogla pripisati negativnom utjecaju socijalnog statusa na latentnu dimenziju koju je autor zbog ne sasvim jasnih razloga interpretirao kao humanitet; u stvari radilo se o utjecaju niskog socijalnog statusa na autoritarni sklop ličnosti suprotstavljen povišenoj razini socijalizacije na koju je niski socijalni status imao negativan utjecaj. Druga dva kanonička faktora dugovala su svoju egzistenciju pozitivnom utjecaju pasivnog statusa na autoritarnu kontrolu i nedostatak iracionalnog osjećaja krivnje, odnosno, negativnom utjecaju rezidencijalnog i društveno-političkog statusa na anksioznu uzbudjenost i generiranje iracionalnih obrambenih mehanizama. Naravno, ništa slično Cattellovom faktoru drugog reda, koji se obično interpretira kao anksioznost ili emocionalna stabilnost, nije nadjeno, pa tako i nije bilo moguće utvrditi vezu između statusnih karakteristika i nekog jasno prepoznatljivog konativnog sklopa.

Svrha ovog istraživanja bila je da se utvrde veze između jednog konzistentnog sustava indikatora socijalnog statusa i jednog konzistentnog sustava mjera konativnih karakteristika na jednom konativno, a implicitno i statusno pozitivno selekcioniranom uzorku ispitanika, kako bi se nešto smanjila količina našeg neznanja o odnosima socioloških karakteristika i osobina ličnosti i kako bi se utvrdila ekostabilnost analiziranih konativnih testova.

2. METODE

Istraživanje je provedeno na uzorku od 144 muškaraca starih od 21 do 23 godine, prethodno selekcioniranih postupkom koji je uključio procjenu kognitivnih i motoričkih sposobnosti i efikasnosti funkcioniranja osnovnih regulacionih sistema*.

Socijalni status ispitan je s pomoću 32 indikatora aktualnog i pripisanog socijalnog statusa. Svi indikatori konstruirani su tako da tvore ordinalne skale koje su, prije provedenih analiza, podvrgnute procesu normalizacije. Model pod kojim je konstruiran sistem za prikupljanje ovih podataka obuhvaća položaj subjekta i njegovih roditelja na socijalizacijskom, institucionalnom i sankcijskom segmentu statusnog sistema (Saksida i Knap, 1970; Saksida i Petrović, 1972, 1973; Saksida, 1973; Saksida, Caserman i Petrović, 1974; Momirović i Hošek, 1975).

Instrumenti za procjenu konativnih faktora konstruirani su (Bosnar, Momirović i Prot, 1983) na temelju jednog kibernetičkog modela strukture konativnih faktora (Momirović i Ignjatović, 1977; Horga, Ignjatović, Momirović i Gredelj, 1982;

* Uzorak je bio izvučen iz populacije studenata Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu. Klasifikacijski sistem na tom fakultetu uključuje selekcijske procedure koje se temelje na procjeni kognitivnih i motoričkih sposobnosti, konativnih karakteristika, zdravstvenog statusa i na registraciji općeg školskog uspjeha i školskog uspjeha iz matematike i hrvatskog ili srpskog jezika.

Momirović, Horga i Bosnar, 1982). Ovaj model pretpostavlja egzistenciju regulatora aktiviteta (ϵ), regulatora organskih funkcija (χ), regulatora reakcija obrane (α) i napada (σ) i sistema za koordinaciju (δ) i integraciju regulativnih funkcija (η). Pouzdanost tih instrumenata iznosila je od 0.96 do 0.98, a valjanost, definirana korelacijom sa odgovarajućom latentnom dimenzijom od 0.95 do 0.97. Rezultati ispitnika koji su upotrebljeni u ovoj analizi bili su definirani projekcijom standardiziranih i normaliziranih čestica na prvu glavnu komponentu rezultata u testu.

Povezanost između indikatora socioekonomskog statusa i sustava mjera konativnih karakteristika bila je analizirana kanoničkom korelacijskom analizom (Hotelling, 1936) i kanoničkom analizom kovarijanci (Momirović, Dobrić i Karaman, 1983). Povezanost između sustava indikatora socijalnog statusa i rezultata u svakom testu posebno bila je analizirana standardnom regresijskom analizom pod modelom najmanjih kvadrata i jednim robustnim postupkom za regresijsku analizu (Štalec i Momirović, 1983). Algoritmi i programi* za izvodjenje ovih analiza opisani su u Bosnar, Prot i Momirović (1984) i Dobrić, Štalec i Momirović (1984). Mjere ekostabilnosti definirane su kao koeficijenti alijenacije sa argumentima jednakim kvadratu kanoničke ili kvazikanoničke korelacije, odnosno kvadratu multiple ili kvazimultiple korelacije.

* Potpuni opis algoritama i programa, zajedno sa listingom programa i uputama za njihovu primjenu nalazi se u Momirović, Štalec, Prot, Bosnar, Viskić-Štalec, Pavičić i Dobrić, "Kompjuterski programi za klasifikaciju selekciju, programiranje i kontrolu treninga, Grupa 1", Institut za kinziologiju, Zagreb, 1984, str. 6-22, 55-65 i 211-213.

3. REZULTATI

Rezultati dobijeni primjenom kanoničke i kvazikanoničke analize sažeti su u tabelama 1, 2 i 3. Samo je kanonička korelacija procijenjena pod biortogonalnim kanoničkim modelom dosegla razinu statističke značajnosti. Kvazikanonička korelacija je statistički beznačajna. Sklop i struktura kanoničkih faktora u prostoru indikatora socijalnog statusa i u prostoru konativnih testova dopuštaju da se značajna kanonička veza pripiše negativnom odnosu između natprosječnog položaja subjekta na društveno-političkom segmentu institucionalnog subsistema, a dijelom i natprosječnog položaja subjekta u socijalizacijskom subsistemu, sa efikasnošću regulativnih funkcija, osobito sa efikasnošću sistema za regulaciju obrambenih reakcija i koordinaciju i integraciju regulativnih funkcija. Jedino sistem za regulaciju reakcija napada ima logički pozitivnu vezu, ali samo u okviru cijelog sklopa konativnih faktora, sa natprosječnim položajem u socijalizacijskom i institucionalnom subsistemu.

Zbog toga što kvazikanonička analiza nije potvrdila rezultate dobijene standardnim kanoničkim postupkom*, ove podatke treba razmatrati sa vrlo velikim oprezom. Kako su mjere ekostabilnosti sistema za procjenu konativnih karakteristika vrlo visoke, čini se da je za sada najrazboritije pretpostaviti da su rezultati u primijenjenim konativnim testovima praktički neovisni od statusnih karakteristika.

Ovome u prilog govore i rezultati dobijeni primjenom regresijske i kvaziregresijske analize. Ni jedna multipla korelacija i ni jedna kvazimultipla korelacija nije dosegla razinu statističke značajnosti. Koeficijenti ekostabilnosti (navedeni u tabeli 4) jasno potvrđuju da su rezultati u ovim konativnim testovima praktički nezavisni od statusnog položaja ispitanika i da, bar pod vidom mogućeg utjecaja socijalnog

* Korelacije faktora dobijenih ovim postupcima su praktički ravne nuli

polja na formiranje konativnog sklopa, ovi testovi mjere relativno stabilne reakcione strukture.

Teorijske implikacije ovih rezultata valja, naravno, razmatrati tek nakon što istraživanja na drugačije selekcioniranim uzorcima ispitanika potvrde ove nalaze. Čini se, ipak, da nisu sasvim bez osnova nalazi dobijeni genetičkim ili paragenetičkim istraživanjima (Cattell, 1959, 1962; Cattell and Warburton, 1965; Cattell, 1970; Cattell and Dreger, 1970; Eysenck, 1952, 1959, 1960; Eysenck and Eysenck, 1969; Eysenck, 1973; Powell and Royce, 1981) u kojima se, za većinu konativnih karakteristika dobijaju neuobičajeno visoki koeficijenti urođenosti ili heritabilnosti. Međutim, mjere heritabilnosti, ekosenzitivnosti i ekostabilnosti značajno ovise od varijance egzogenih faktora i stoga ih nije moguće uspoređivati ako su dobijene u sredinama sa različitim varijabilitetom i različitim sklopom tih faktora. Osim toga testovi koji su podvrgnuti ovoj analizi konstruirani su tako da pretežno evociraju fiziološke, a tek sekundarno socijalne reakcije; u ostalom neke od čestica koje evociraju prividno socijalne reakcije konstruirane su tako da iza tih reakcija u pravilu stoji neki prepoznatljivi fiziološki proces. Zbog toga se slaba ekosenzitivnost ovih testova mora promatrati i pod vidom modela koji je služio za selekciju i kolekcioniranje čestica.

Praktične implikacije ovih rezultata su, naravno, povoljne. Pri evaluaciji rezultata u psihološkim testovima, koji mjere ekosenzitivne karakteristike, trebalo bi uzeti u obzir stupanj njihove ekosenzitivnosti i rezultate korigirati obzirom na mogući utjecaj egzogenih, u pravilu socijalnih činilaca. Ta procedura, čini se, nije potrebna za testove koji su bili predmet ove analize, što bitno pojednostavljuje njihovu primjenu i olakšava psihološku interpretaciju dobijenih rezultata.

Tabela 1 - SKLOP (W_S i V_S) I STRUKTURA (F_S i S_S) KANONIČKOG FAKTORA
IZOLIRANOG KANONIČKOM I KVAZIKANONIČKOM ANALIZOM IZ INDI-
KATORA SOCIOEKONOMSKOG STATUSA

Red. broj	Varijabla	W_S	V_S	F_S	S_S
1	Tip obrazovanja	-.21	.03	-.31	.24
2	Strani jezici	.25	.15	.06	.31
3	Tip naselja u djetinjstvu	-.44	.39	.03	.72
4	Tip naselja stalnog boravka	-.12	.16	-.06	.50
5	Školski uspjeh	-.05	.11	-.08	.20
6	Članstvo u SKJ	-.46	-.05	-.53	-.04
7	Funkcije u sportu	-.10	.28	-.02	.19
8	Lični prihod	-.08	.04	.06	.04
9	Funkcije u SSQJ	.07	-.20	-.19	-.16
10	Obrazovanje oca	.17	.12	-.12	.66
11	Kvalifikacija oca	-.23	.15	-.14	.59
12	Strani jezici (otac)	-.39	-.01	-.21	.27
13	Tip naselja u djetinjstvu (otac)	.24	.21	.05	.47
14	Tip naselja stalnog boravka (otac)	.41	.32	.09	.76
15	Profesionalni status oca	.43	.14	.03	.60
16	Samoupravne funkcije oca	-.64	.06	-.36	.49
17	Članstvo oca u SKJ	.14	.16	-.17	.34
18	Obrazovanje majke	-.58	-.01	-.31	.63
19	Kvalifikacija majke	.20	.00	-.16	.64
20	Strani jezici (majka)	.25	-.15	-.09	.34
21	Tip naselja u djetinjstvu (majka)	-.12	.09	-.11	.52
22	Tip naselja stalnog boravka (majka)	.18	.29	.03	.69
23	Profesionalni status majke	-.17	.03	-.23	.61
24	Samoupravne funkcije majke	-.02	.23	-.22	.52
25	Članstvo majke u SKJ	.02	.29	-.26	.41
26	Prihod domaćinstva	.35	.29	.09	.55
27	TV u boji	-.15	.03	-.24	.33
28	Kvadratura stana	.29	.20	.24	.29
29	Automobil	.01	.03	-.08	.41
30	Vikendica	-.02	.06	.02	.43
31	Broj knjiga u kući	.19	.16	.06	.46
32	Broj djece u porodici	.08	-.12	.02	-.52

Tabela 2 - SKLOP (W_C i V_C) I STRUKTURA (F_C i S_C) KANONIČKOG FAKTORA IZOLIRANOG KANONIČKOM I KVAZIKANONIČKOM ANALIZOM IZ TESTOVA KONATIVNIH KARAKTERISTIKA

Red. broj	Varijabla	W_C	V_C	F_C	S_C
1	ALPHA	.88	.49	.42	.86
2	SIGMA	-.75	.32	-.30	.58
3	HI	-1.02	.54	-.06	.88
4	DELTA	.50	.42	.25	.85
5	ETA	.54	.40	.37	.90
6	EPSILON	.37	-.21	.07	-.46

Tabela 3 - KANONIČKA (ρ) I KVAZIKANONIČKA (Ψ) KORELACIJA SOCIOEKONOMSKIH I KONATIVNIH KARAKTERISTIKA I KOEFICIJENTI EKOSTABILNOSTI KONATIVNIH KARAKTERISTIKA (α_C i α_Q)

ρ	α_C	Ψ	α_Q
.62	.79	.24	.97

Tabela 4 - KOEFICIJENTI EKOSTABILNOSTI KONATIVNIH TESTOVA POD REGRESIJSKIM (α_L) I KVAZIREGRESIJSKIM (α_S) MODELOM

Red. broj	Varijabla	α_L	α_S
1	ALPHA	.89	.96
2	SIGMA	.87	.96
3	HI	.90	.97
4	DELTA	.90	.97
5	ETA	.89	.95
6	EPSILON	.88	.97

LITERATURA

1. Bosnar, K., F. Prot i K. Momirović:
Some relationships between canonical covariance analysis and canonical correlation analysis. Proceedings of 6th International symposium on computational statistics, Prague, 1984.
2. Bosnar, K., K. Momirović i F. Prot:
Instrumenti i postupci za ispitivanje osobina ličnosti i kontrolu psihičke pripremljenosti sportaša. Institut za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu Zagreb, 1983.
3. Brown, R.:
Social psychology. Free press, New York, 1965.
4. Cattell, R.B.:
Personality theory growing from multivariate quantitative research. In Koch (ed.): Psychologie: the study of a science. McGraw-Hill, New York, 1959.
5. Cattell, R.B.:
Personality measurement functionally related to source trait structure. In S. Messick and J. Ross: Measurement in personality and cognition. John Wiley, New York, 1962.
6. Cattell, R.B. and F.W. Warburton:
A cross-cultural comparison of patterns of extroversion and anxiety. In G. Lindzey and C.S. Hall: Theories of personality. John Wiley, New York, 1965.
7. Cattell, R.B.:
The scientific analysis of personality. Penguin Books, Harmondsworth, 1970.
8. Cattell, R.B., R.M. Dreger (eds.):
Handbook of modern personality theory. Rand McNally, Chicago, 1970.
9. Dobrić, V., J. Štalec i K. Momirović:
Note on some relationships between least squares and stupid regression analysis. Proceedings of 6th International symposium on computational statistics, Prague, 1984.
10. Džamonja, Z.:
Delovanje nekih egzogenih činilaca na nivo, strukturu i organizaciju faktora koji sudeluju u procesu prijema, dekodiranja i transformacije informacija. Disertacija, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1976.
11. Eysenck, H.J.:
The scientific study of personality. Routledge and Kegan, London, 1952.

12. Eysenck, H.J.:
Structure of human personality. Routledge and Kegan,
London, 1959.
13. Eysenck, H.J.:
Handbook of abnormal psychology (1° ed.). Pitman
Medical, London, 1960.
14. Eysenck, H.J. and S.B.G. Eysenck:
Personality structure and measurement. Routledge and
Kegan, London, 1969.
15. Eysenck, H.J.:
Handbook of abnormal psychology (2° ed.). Pitman
Medical, London, 1973.
16. Fulgosi, A.:
Psihologija ličnosti. Školska knjiga, Zagreb, 1981.
17. Goldstein, K.M. and S. Blackmen.
Cognitive style. Wiley, New York, 1958.
18. Hertz-Lazarowitz, R. and S. Sharan:
Self-esteem, locus of control and childrens perception
of classroom social climate, Contemporary Educational
Psychology, 4, (1979), 2, 154-161.
19. Horga, S., I. Ignjatović, K. Momirović i M. Gredelj:
Struktura konativnih karakteristika. Psihologija, 15,
(1982), 3, 3-21 i 4, 17-34.
20. Hotelling, H.:
Relation between two sets of variates. Biometrika, 28,
(1936), 321-377.
21. Kerlin, M.A.:
Creative thinking characteristics of normal and problem
behavior males from low socioeconomic backgrounds.
Dissertation Abstracts International, 38 (1978).
22. McDaniel, E.R.:
An investigation of the relationship between creativity
and SES, race and sex of the 7th grade pupils.
Dissertation Abstracts International, 34 (1974).
23. Ignjatović, I.:
Integracija društvene i lične prilagodjenosti ličnosti.
Disertacija, Filozofski fakultet u Beogradu, Beograd,
1982.
24. Momirović, K. i A. Hošek:
Latentna struktura dimenzija socijalne stratifikacije.
CKS, Studije i analize, 1975.
25. Momirović, K. i I. Ignjatović:
Struktura konativnih faktora. Psihologija, 9, (1977),
3-4, 25-32.

26. Momirović, K., V. Dobrić i Ž. Karaman:
Canonical covariance analysis. Proceedings of 5th
International symposium, "Computer at the University",
Cavtat, 1983, 463-473.
27. Momirović, K., S. Horga i K. Bosnar:
Prilog formiranju jednog kibernetičkog modela strukture
konativnih faktora. Kineziologija, 14 (1982), izv. br. 5,
83-108.
28. Momirović, K. i suradnici:
Kompjuterski programi za klasifikaciju, selekciju, pro-
gramiranje i kontrolu treninga. Grupa 1. Institut za
kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb, 1984.
29. Powell, A. and J.R. Royce:
An overview of multifactor-system theory of personality
and individual differences: III. Life span development
and the heredity-environment issue. Journal of Persona-
lity and Social Psychology, 41 (1981), 6, 1161-1173.
30. Saksida, S. i Ž. Knap:
Poskus kvantifikacije matematičnega modela za analizo
socialne stratifikacije. Inštitut za sociologijo in
filozofijo, Ljubljana, 1970.
31. Saksida, S. i K. Petrovič:
Teoretični model socialne stratifikacije. Teorija in
praksa, 9, (1972), 4, 1407-1419.
32. Saksida, S. i K. Petrovič:
Numerično-taksonomska klasifikacija družbenih grup - fak-
torska analiza. Inštitut za sociologijo in filozofijo,
Ljubljana, 1973.
33. Saksida, S.:
Faktorska in taksonomska analiza socialne stratifikacije
v SR Sloveniji in SR Makedoniji. Inštitut za sociologijo
in filozofijo, Ljubljana, 1973.
34. Saksida, S., A. Caserman and K. Petrovič:
Social stratification and mobility in Yugoslav society.
Some papers presented to the 8th world congress of ISA.
Toronto-Ljubljana, 1974.
35. Srivastara, S.N., I. Singh and G.P. Thakur:
Examination anxiety and academic achievement as a function
of SES. Psychological Studies, 17 (1980), 530-535.
36. Stewart, D. and T. Hoult:
A social-psychological theory of the authoritarian perso-
nality. American Journal of Sociology, 65 (1959), 274-279.
37. Štalec, J. i K. Momirović:
Some properties of a very simple model for robust regression
analysis. Proceedings of 5th International Symposium,
"Computer at the University", 1983.